

Kristen lærer i spændingen mellem pædagogik og kristendom

Af rektor ved Norsk Lærerakademi, Lærerhøjskolen
Bjarne Kvam

Jeg vil i det følgende lægge lærer-
perspektivet til grund for en drøftelse af
forholdet mellem pædagogik og kristen-
dom.

Læreren er vigtigst i skolen

Først vil jeg understrege en generel
pædagogisk viden, som de senere år er
trukket frem fra glemslens hav: Læreren er
vigtigst i skolen¹. Udover lærerens akade-
miske indsigt i fagene er der tre kompeten-
cer, som er betydningsfulde for elevernes
læring²:

- **Socialkompetence/relationskompetence:** Elevaktivering, elevmotivering og evne til at tage hensyn til forskellige elevforudsætninger.
- **Ledelseskompetence:** Tydelig ledelse af undervisningsarbejdet og evnen til at give eleverne ansvaret for at opretholde og udforme regler.
- **Didaktikkompetence:** Højt fagligt niveau kombineret med evnen til at formidle faget.

Der er altså tale om læreren som en tydelig voksen, der er i stand til at berøre, moti-
vere og udfordre eleverne.

Men hvem kan det? "Den enkelte har
aldrig med et andet menneske at gøre,
uden at han holder noget af dets liv i sin

hånd," hævdede K.E. Løgstrup³. Det
tilsiger, at det ikke er tilstrækkeligt at stille
de traditionelle hvorfor-, hvad- og hvor-
dan-spørgsmål. Jeg må også spørge,
hvem jeg er som lærer⁴. Denne hvem-
dimension kan udtrykkes i begrebet *credo*.
Hvad brænder jeg for? Hvad er vigtigt for
mig i min relation til den kundskab, som
skal formidles til eleverne og til kollegerne?
Der er udviklet en model for refleksion
omkring disse spørgsmål, som kan være til
stor nytte for den enkelte
lærer og for skolefællesskabet⁵.

Planlagt pædagogisk påvirkning

Tænk vi her ud fra et helhedsperspektiv,
som omfatter både det verdslige og det
åndelige regimente, så ligger al vores
planlagte pædagogiske påvirkning af børn
i det verdslige regimente. Når der er tale
om at gøre det bedst mulige ud fra vore
medfødte evner og kræfter af forskellige
slags, kalder vi det for personlighedsudvik-
ling. Den etiske side heraf kaldes ofte
karakterdannelse.

Så længe vi taler om dannelse, bevæger
vi os inden for psykologiens og
pædagogikkens områder. Læreren arbejder
på disse felter hviler i en gudgiven kultur-
opgave. Vi har et kald til at udføre vor

pædagogiske opgave i lys af Skaberens vilje for det gode liv i skaberværket. Men det er afgørende vigtigt for lærerens pædagogiske handling, at det menneskesyn, som arbejdet bygger på, er realistisk. Bibelens mennesker er syndige mennesker mellem frelse og fortabelse. Det fratager os alle illusioner; men samtidig motiverer det os til at arbejde aktivt og nyskabende på at finde løsninger på de menneskelige problemer⁶.

Det kristne helhedsperspektiv løfter denne opgave ind i et teocentrisk ovenlys, som indebærer, at læreren gennem sit ansvar for børn og unge, træder ind ved forældrenes side og står sammen med dem over for Gud. Kendskabet til Guds vilje for det gode liv i Guds skaberværk skal hjælpe læreren til at tydeliggøre og uddybe, hvad dette liv betyder for både børn, unge og forældre⁷.

Guds pædagogik

Gennem evangeliet kommer der noget nyt

ind i lærerens arbejde, både for lærerens egen selvforståelse og for forståelsen af barnet. Hvad læreren gør og siger, gør og siger han som et Guds barn og en Jesu Kristi tjener, dvs. «i Herren». Hvor opdragelse er en opgave, Gud har givet os mennesker at forvalte, er evangeliet udelukkende Guds sag.

Men Guds handling gennem evangeliet udløser opdragende kræfter. Vi kan kalde dem Guds pædagogik virket ved Den hellige Ånd med den kristne lærer som redskab. Denne Guds gerning sigter mod omvendelse og frelse. Vi kan ikke indordne disse kræfter i en pædagogisk plan eller bruge dem som et middel til vor rådighed, lige så lidt som vi kan lære børn at tro. Men Guds pædagogik er ikke mindre virksom af den grund. Som kristne lærere er det naturligt at bede om, at Gud må bruge det, vi gør og er over for eleverne.

"For Guds nåde er blevet åbenbaret til frelse for alle mennesker og opdrager os til at sige nej til ugudelighed og verdslige

lyster og leve besindigt og retskaffent og gudfrygtigt i denne verden."⁸ Vi ser her, at nåden fører ind i et ægte menneskeliv, ind i afgørelsen og friheden. Derfor tillægger Paulus nåden stor opdragende kraft. Kristi kærlighed kan ændre menneskets tanker, vilje og følelser.⁹ Jeg vil tro, at flere end Paulus har oplevet, hvordan "Kristi kærlighed tvinger os"¹⁰ og den motiverende kraft, som ligger i Guds kald til tjeneste. Hvad vi mennesker ikke er i stand til af egen kraft, det virker nåden ved Jesus Kristus.

Al opdragelse vil sige at handle forbilledligt. Derfor er jeg som opdrager et forbillede. Men jeg kan kun være forbillede ved at pege på den korsfæstede og opstandne Kristus gennem Ordet. Det er mit privilegium som kristen at være fri fra at skulle fremtvinge resultater på de områder, som alene er Guds anliggende. En kristen er sendt til verden¹¹. Det betyder, at jeg kan tydeliggøre hele verdens virkelighed for eleverne. Menneskelivets hele og fulde sandhed kan påvises uden ideologisk tvang og uden at fortie noget.

Forbillede på at tilgive

Det gælder først og fremmest om, at Ordet bliver forkyndt, så evangeliet når frem til børnene. Dernæst gælder det om, at jeg som lærer lever synligt med min gudstro i alle fag og sammenhænge og ikke trækker mig tilbage til en kunstig og unaturlig neutralitet og nøjes med at give eleverne ren faktakundskab. Enten er jeg et levende vidne om evangeliet i alt, hvad jeg gør, eller også er jeg slet ikke noget vidne. Det betyder først og fremmest, at jeg lever af tilgivelse hver dag, og at jeg udformer samværet med børnene efter dette.

For overalt, hvor der i Jesu navn bliver tilgivet, bliver der frembåret et vidnesbyrd om, at læreren ikke er herre over barnet; men at han sammen med barnet står

under samme herre. Af hans kærlighed og af hans gaver får vi begge lov at leve. Tilgivelse fører os ind i fællesskabet; vi oplever os accepteret. Denne tryghed hviler på noget andet end vores egne præstationer. Derfor er den så total og frigørende.

Som lærer står jeg ikke over barnet som i den gamle autoritære pædagogik. Jeg står heller ikke ved siden af barnet som en venlig rådgiver og arbejdskammerat, som vi møder det i den sekulære reformpædagogik. Jeg er heller ikke bare formidleren, som skal arrangere barnets møde med det gode, sande og smukke. Der findes legitime autoriteter. Det er vigtigt i alle former for vejledning og formidling.

Trosintegrerende sigte

Barnet har brug for at blive indlemmet i en trosverden, sådan som vi møder den i en levende menighed. En kristen skole kan henvise til menighedens liv og aktiviteter; men den kan også lade børnene møde levende elementer af det konstituerende og fundamentale fra menighedens liv. Det vil ikke bare sætte spor i nogle få kristendomstimer, men i det totale skoleliv, i leg, arbejde og højtid og i det daglige fællesskab med hverandre. Lad mig nævne nogle "menighedselementer":

Forkyndelsen af Guds ord finder sted gennem daglige andagter. Her kan også bønner og sangen få rum. Det kan de også i klassen, hvor forhold fra børnenes hverdag kan blive bedt for på en enkel måde, og hvor sangen bliver en naturlig del af timerne. Ikke udelukkende kristne sange, men også kristne sange, som de mindste elever gerne må få glæden af at lære udenad. Jeg tænker også på diakonien, som i skolen kan udmøntes i tjeneste og hjælpsomhed over for hverandre og over for personer i barnets nærmiljø, som behøver det.

Der ligger også et potentiale i at bruge de kristne højtider på en pædagogisk god måde.

Jul, påske og pinse samt mærkedage for kvinder og mænd fra kirkens historie, råber på kreativitet gennem tværfaglige oplæg. Billedkunst, musik, drama, litteratur og kristendomskundskab kan gøre det bibelske budskab levende, stimulere både følelser og holdninger og styrke fællesskab og sammenhold gennem elevaktive læringsformer.

Vi søger en totalformidling, hvor det kristne budskab ikke bliver bundet, men kan fungere efter sin intention. Det kan henvende sig til hele mennesket; følelse, intellekt og vilje, så også tiltalen og kaldet i Ordet til omvendelse og tro kommer frem. Jeg skriver "i Ordet", for som lærer skal ikke jeg træde frem som forkynder i undervisningen, men lade Guds ord komme til, når og hvor, det hører hjemme.

At afklæde fagene ideologisk og livssynsmæssigt tankegods

Det særlige ved kristen opdragelse er ikke, at den producerer pædagogiske teorier og metoder. Det er snarere, at den er placeret i en kampsituation mellem Skaberen og den onde.

I dette perspektiv må kristne lærere have et bevidst fokus på at afklæde fag og emner ideologisk og livssynsmæssigt tankegods, som vil hindre eleverne i at integrere en kristen forståelse. Lad os her eksemplificere fra to fagområder.

Først naturfag: Virkelighedsopfattelse og virkelighedsforståelse har stor betydning, når naturvidenskabelig forskning og kundskab skal tolkes og formidles. De vestlige samfund er i dag bærere af en grundlæggende materialistisk virkelighedsopfattelse, og de fremmer et meget eksklusivt og ekskluderende paradigme: Det, vi

ikke kan registrere empirisk, skal ekskluderes. Og følgelig: Mennesket er kun materie, virkeligheden forstås kun materialistisk.

Denne virkelighedsforståelse er ikke værdineutral; den er naturalisme i en ekstrem form. Det at sætte fokus på, at der findes en tolkningsvirkelighed, som giver præmisser for individets forståelse af naturfaget, bliver en grundlæggende forudsætning for at kunne give en saglig og objektiv behandling af indholdet i faget¹².

Det andet eksempel tager vi fra litteraturundervisningen. Et vigtigt spørgsmål i den forbindelse er: Skal litteraturundervisningen fremme tilpasning eller dannelse? Tilpasning betyder, at vi lægger vægt på at socialisere eleverne ind i samfundet, uden at de skal stille for mange kritiske spørgsmål ved det¹³. Dersom vi i vor brug af litteratur i skolen lægger stor vægt på en ukritisk tilgang til vores litterære arv og dermed dens iboende værdier, har undervisningen mere en tilpassende end en dannende funktion. Tilpasning hindrer eleverne i at udvikle en reflekteret og kritisk distance til de dominerende, såkaldt politisk korrekte, forestillinger og tanker i kulturen¹⁴.

En væsentlig opgave for mig som kristen lærer må derimod være at forstå og analysere den tid, jeg skal virke i, og de menneskers følelser og tanker, som jeg skal virke iblandt. Hvordan fremme vort kald til verden i vor tid? Jeg ser fire udfordringer:

1. Vi må give forældrene frimodighed til at tage opdragelsen af deres børn tilbage

Jeg tænker her både på opdragelsen til et liv i denne verden og den forbilledefunktion, som lærer børnene at holde alt

det, jeg har befalet jer¹⁵. Denne skelnen mellem pædagogik og kristendom, mellem virke i de to regimenter må jeg som kristen lærer videreføre også til forældrene. De trænger, frem for nogen, til at få del i den frihed, som ligger i, at de er Guds udvalgte redskaber til at plante og vande i barnets liv, mens det er Gud, som giver vækst¹⁶. I et samfund, som institutionaliserer barndommen, er forældrene ansvarlige for børnenes opdragelse, også for den del, de overlader til andre at udføre. Derfor bør de vælge medhjælpere med omhu.

2. Vi må give menigheden frimodighed til at tage oplæringen af de døbte barn tilbage

På dette område sker der et stort og vigtigt arbejde med trosoplæring i kirkeligt regi med ny bevidsthed om, at den offentlige skole ikke længere har et trosintegrerende sigte for sin religionsundervisning. Problemet er, at en kirke, som døber 80–90 % af alle børn i landet, knap nok vil magte at mobilisere de ressourcer, som skal til. Og hvad med kvaliteten i denne oplæring, efterhånden som kirken liberaliseres, og

saltet mister sin kraft? Situationen råber på indsats fra bibeltro kristent hold i familien og menigheden.

3. Vi må stimulere oprettelsen af kristne skoler og børnehaver

Den offentlige skole er en ideologisk slagmark. I Norge er det blevet foreslået at erstatte dens kristne formålsparagraf med pluralistiske værdiformuleringer. Dette kan på sigt privatisere skolens værdiformidling ned til lærerniveau og gøre det vanskeligt for forældre at have kundskab om og indflydelse på den påvirkning, som børn udsættes for i skolen.

En anden sag er kristendomsundervisningen, hvor faget i Norge nu skal hedde "Religion, Livssyn og Etik" (RLE). I faget kan der gives kundskab om, hvad mennesker tror, og hvordan de har udformet deres trosliv; men denne kundskab kan blive rensset for spørgsmål om sandhed og dermed fremme relativisme.

Kristne skoler og børnehaver kan koble børnenes liv til den store fortælling om skabelse, syndefald, frelse og forløsning. Dermed kan de skabe et meningsunivers for deres eget liv og give kritiske og

konstruktive tolkningsrammer for alle fag i skolen. Men vigtigst: Børnene kan møde Jesus gennem hans efterfølgere.

4. Vi må motivere unge til at blive teltmagere i eget land

Den kristne lærer lever i spændingsfeltet mellem pædagogik og kristendom, enten tjenesten er i en offentlig eller i en kristen skole. Alt det, jeg har fremhævet om

betydningen af en lærers personlige adfærd i relation til elevernes læring og som forbillede på et liv under nåden, kan leves ud uafhængigt af skoleform. I den offentlige skole kan det vække modstand, og graden af påvirkning af børnene kan svækkes og blive modsætningsfyldt; men vi må lære af teltmagerne i de lande, som er lukket for kristen mission. Deres liv er deres tjeneste. Lad det også blive sådan for os!

¹ Bergem, T. (1998). *Læreren i etikens motlys*. Oslo: AdNotam Gyldendal.

² Nordenbo, S.E., Søgaard Larsen, M., Tiftkci, N., Wendt, R.E., & Susan Østergaard (2008). *Lærerkompetancer og elevers læring i førskole og skole - Et systematisk review udført for Kunnskapsdepartementet*, Oslo. I: Evidensbasen. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.

³ Løgstrup, K. E. (1957). *Den etiske fordring*. København. s. 25.

⁴ Palmer, P. J. (1998). *The courage to teach*. San Francisco: Jossey-Bass.

⁵ Gilje, J. (2008). *Lærerenes credo - hvad betyr det i lærerhverdagen?* I: J. Sæther, S. Rise, B. Kvam (red.), *Danning og personlighetsudvikling i lærerutdanning og læreryrke*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

⁶ Weitting, G. (1975). *Brudstykker af en evangelisk*

pædagogik. Fredericia: Lohses Forlag.

⁷ Skrunes, N. (2007). *Grunnlagstenkning for didaktikk i kristent perspektiv*. Bergen: NLA-forlaget

⁸ Tit 2,11.

⁹ Weitting, s. 27f.

¹⁰ 2. Kor. 5,14.

¹¹ Joh. 17,18.

¹² Toft, G. O. (2007). *Naturfagdidaktikk*. Upubl.

¹³ Hellesnes, Jon (2005). *Om at motiverke destruksjonen af danning*, i Aasen og Nome (red.), *Det nye norske laget*, Fagbokforlaget.

¹⁴ Nesse, S. (2007). *Litteraturredidaktikk*. Upubl.

¹⁵ Matt. 28,20.

¹⁶ 1. Kor 3,5ff.